

Acta Medica Christiana

Spravodaj zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov
Ročník 3. 1996 Číslo 1

Obsah

✓ Úvodom Ján Pavol II.	1	- Medicína a právo: Spojenectvo alebo sprisahanie v kauze nenarodeného dieťaťa <i>M. Schooyans</i>	11
✓ Príspevky a materiály	2	✓ Informácie	15
- Pápež Ján Pavol II. k Svetovému dňu chorých, 11. 2. 1996	2	- Informácia o predplatnom	15
- Nový deontologický Kódex zdravotníckych pracovníkov <i>J. Glasa</i>	4	- Prvý bratislavský deň ošetrovateľskej etiky, 18. apríla 1996, Bratislava	15
✓ Retrospektíva	7	- Medzinárodný kurz bioetiky (26. - 29. 8. 1996) a Medzinárodná konferencia bioetiky „Health Care under Stress - Maintaining Integrity in Time of Scarcity“ (29. - 31. 8. 1996), ÚMEB-IVZ a LFUK, Bratislava	16
Svetový kongres Pro-Life, Bratislava, Máj 1992	7	- Od redakcie	16
- Ochrana života - postoj vedca a politika <i>A. Rakús</i>	7		
- Bude si nová Európa vážiť náš život? <i>K. F. Gunning</i>	9		

Úvodom

Človek je povoláný k plnosti života, ktorý presahuje rozmery jeho pozemskej existencie, pretože spočíva v účasti na samom živote Boha. ● Vznešenosť tohto nadprirodzeného povolania ukazuje veľkosť a nesmiernu hodnotu ľudského života aj v jeho pozemskej fáze. Život v čase je totiž základnou podmienkou, počiatočnou etapou a integrálnou časťou celkového jednotného procesu ľudskej existencie. Tento proces neočakávané a bez akejkoľvek zásluhy človeka prežaruje prísľub a obnovuje dar Božieho života, ktorý sa v plnosti uskutoční vo večnosti (por. Jn 3, 1-2). Toto nadprirodzené povolanie zároveň zdôrazňuje relativitu pozemského života muža a ženy. Nie je totiž „poslednou“, ale „predposlednou“ skutočnosťou. Je teda *posvätnou skutočnosťou*, ktorá je nám zverená, aby sme ju chránili so zmyslom pre zodpovednosť a priviedli ju k dokonalosti lásky a k darovaniu seba samých Bohu a bratom. ● Cirkev si je vedomá, že toto *Evanjelium života*, ktoré jej zveril Pán, vyvoláva živú a vážnu odozvu v srdci každého človeka, tak veriaceho, ako neveriaceho, pretože aj keď nesmierny presahuje jeho očakávania, prekvapujúco s nimi súzvučí. Napriek mnohým ťažkostiam a neistotám každý človek, úprimne otvorený pravde a dobru, môže pomocou svetla rozumu a pod vplyvom tajomného pôsobenia milosti dospieť k tomu, že v prirodzenom zákone, vpísanom do srdca (por. Rim 2, 14 - 15) spozná posvätnosť ľudského života od počatia až do jeho konca a získa presvedčenie, že každá ľudská bytosť má právo na to, aby sa absolútne rešpektovalo toto jej základné právo. Uznanie tohto práva je základom ľudského spolunažívania, ako aj existencie politického spoločenstva. ● Toto právo majú brániť a obhajovať najmä veriaci v Krista, vedomí si úchvatnej pravdy, ktorú pripomenul II. vatikánsky koncil: “Boží Syn sa svojím vtelením istým spôsobom zjednotil s každým človekom.” V tejto udalosti spásy sa totiž zjavuje ľudstvu nielen bezhraničná láska Boha, ktorý “tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna” (Jn 3, 16), ale aj neporovnateľná *hodnota každej ľudskej osoby*. **Ján Pavol II.**

Príspevky a materiály

Z POSOLSTVA SVÄTÉHO OTCA K OSLAVE 4. SVETOVÉHO DŇA CHORÝCH 11. FEBRUÁRA 1996 - NECH ZVÍŤAZÍ VAŠE UTRPENIE V SPOJENÍ S KRÍŽOM

„Neobávaj sa tejto choroby ani žiadneho iného nešťastia. Či tu nie som ja, tvoja Matka? Nie si snáď chránený v mojej tóni? Či nie som ja tvojím zdravím?“ Tieto slová počul jednoduchý domorodec Juan Diego Cuatilan z úst Najsvätejšej Panny v decembri roku 1531 na úpätí pahorku Tepeyac (dnešné Guadalupe), keď prosil o uzdravenie svojho príbuzného.

V dobe, keď si cirkev milovaného mexického národa pripomína sté výročie korunovácie milostivého obrazu Našej Panej Guadalupskej (1895-1995), nadobúda zvláštny význam voľba slávneho pútnického miesta neďaleko Mexico City za dejisko najslávnejšieho okamihu tohto Svetového dňa chorých, ktorý oslávime 11. februára 1996.

Drahi bratia a sestry, ktorí prežívate utrpenie, vy ste zvlášť povolani k osobitnému poslaniu v rámci novej evanjelizácie, ku ktorému sa môžete inšpirovať u Márie Matky lásky a ľudskej bolesti. V tomto neľahkom svedectve vás podporujú zdravotníci, vaši rodinní príslušníci, dobrovoľní pracovníci, ktorí vás sprevádzajú na vašej každodennej ceste skúšky. Ako som pripomenul už v apoštolskom liste *Tertio millennio adveniente*: „Svätá Panna bude stať nepozorovane po boku počas celej prípravnej fázy“ veľkého jubilea roku 2000 „ako dokonaly vzor lásky k Bohu a k blížnemu,“ aby sme mohli počuť jej materský hlas, ako opakuje: „Urobte všetko, čo vám povie.“

MÁRIA SA ZA VÁS PRIHOVÁRA

Pri tomto účinnom ohlasovaní je nám príkladom a vedie nás Ježišova Matka, pretože „sa stavia medzi svojho Syna a ľudí v situácii ich nedostatkov, potrieb a utrpenia. Stavia sa medzi nich, to znamená, že pôsobí ako prostredníčka, nie ako cudzia osoba, ale zo svojho postavenia matky. Je si vedomá, že ako matka môže prednášať Synovi potreby ľudí, ba viac: má na to právo. Jej prostredníctvom má teda charakter orodovania. Mária sa ako prostredníčka prihovára za ľudí.“

Vyvrcholenie osláv Svetového dňa chorých na pútnickom mieste Našej Panej Guadalupskej nám v myšlienkach spája prvú evanjelizáciu Nového sveta s dnešnou novou evanjelizáciou. Obyvateľstvu Latinskej Ameriky bola totiž „pri ohlasovaní evanjelia predstavená Panna Mária ako jeho najvyššie uskutočnenie... Jasným symbolom tejto totožnosti je mystická tvár Panny Márie Guadalupskej, ktorá sa objavuje na samom počiatku evanjelizácie.“ Preto je Panna Mária v Novom svete už po päť storočí uctievaná ako „prvá evanjelizátorka Latinskej Ameriky“, ako „hviezda evanjelizácie.“

A ak rozšírime svoj pohľad z Latinskej Ameriky na celý svet, stretneme sa s nespočítateľnými dôkazmi tejto materskej starostlivosti, ktorú cirkev venuje chorým. I dnes, a snáď práve dnes, sa v ľudstve ozýva plač zástupov skúšaných utrpením. Celé populácie sú sužované krutosťou vojen. Obetami doteraz neukončených konfliktov sú predovšetkým tí najslabší: matky, deti, starí ľudia. Koľko ľudských bytostí vyčerpaných hladom a chorobami nemôže rátať ani s najzákladnejšou starostlivosťou. A tam, kde je táto starostlivosť zabezpečená, koľkých chorých zvierá strach a zúfalstvo z toho, že nie sú schopní dať svojmu utrpeniu konštruktívny zmysel vo svetle viery.

Chvályhodné a často hrdinské úsilie toľkých zdravotníkov a rastúca účasť

dobrovoľného personálu nestačí pokryť konkrétne potreby. Prosim Pána, aby vzbudil ešte väčší počet šľachetných ľudí, ktorí by trpiacim dokázali priniesť útechu vyplývajúcu nielen z fyzickej starostlivosti, ale aj z duchovnej opory, keď otvoria pred nimi útechné perspektívy viery.

BYŤ NABLÍZKU TOMU, KTO TRPÍ

Drahí chorí a vy, ich rodinní príslušníci a zdravotníci, čo s nimi spoločne zdieľate ich ťažkú cestu, prijmite na seba hlavnú úlohu v evanjeliovej obnove na duchovnej ceste k veľkému jubileu roku 2000. V znepokojujúcej panoráme starých i nových foriem agresie voči životu, ktorou sú poznačené naše súčasné dejiny, ste ako ten zástup, ktorý sa chcel dotknúť Pána, pretože „z neho vychádzala sila a uzdravovala všetkých“. A práve pred takýmto zástupom Ježiš vyslovil svoju „reč na hore“, v ktorej vyhlásil za blahoslavených tých, ktorí plačú. Trpieť a byť nablízku tomu, kto trpí: kto žije tieto dve situácie vo viere, vstupuje do zvláštného vzťahu s Kristovým utrpením a môže mať „zvláštny podiel na nekonečnom poklade vykúpenia sveta“.

Drahí bratia a sestry, ktorí prechádzate skúškami, obetujte veľkoryso svoju bolesť v spojení s trpiacim Kristom a s Máriou, jeho nežnou Matkou. A vy, ktorí pracujete každodenne v blízkosti tých, ktorí trpia, urobte zo svojej služby drahocenný príspevok k evanjelizácii. Všetci cítte, že ste živou súčasťou cirkvi, pretože vo vás je kresťanské spoločenstvo povolané ku stretnutiu s Kristovým krížom, aby sa tak celému svetu mohli sprostredkovať dôvody evanjeliovej nádeje.

PRACOVNÍKOM V ZDRAVOTNÍCTVE

S výzvou sa obraciam i na vás, pastieri cirkevných spoločenstiev, i na vás, ktorí nesiete zodpovednosť za pastoraáciu v zdravotníctve, aby ste horlivo pripravovali oslavu Svetového dňa chorých prostredníctvom iniciatív zameraných na zvýšenie vnímavosti Božieho ľudu a celej občianskej spoločnosti na rozsiahle a zložité problémy zdravotníctva a ochrany zdravia.

A vy, ktorí pracujete v zdravotníctve - lekári, lekárnici, zdravotné sestry, rehoľníci a rehoľníčky zabezpečujúci duchovnú starostlivosť, správcovia a dobrovoľníci - a najmä vy, ženy, priekopníčky zdravotnej a duchovnej služby chorým, podporujte všetci spoločenstvo medzi chorými, ich rodinami a cirkevnými spoločenstvami. Budte chorým a ich rodinám na blízku, aby sa tí, čo prechádzajú skúškami, nikdy necítili odsunutí na okraj spoločnosti. Skúsenosť bolesti sa tak stane pre každého školou šľachetnej obetavosti.

S radosťou sa obraciam s touto výzvou aj na zodpovedných pracovníkov na všetkých úrovniach občianskeho života, aby sa im pozornosť a úsilie, ktoré cirkev venuje svetu utrpenia, stali príležitosťou na dialóg, stretnutie a spoluprácu pri budovaní civilizácie, ktorá bude vychádzať zo starostlivosti o trpiacich a takto sa bude stále viac uberať po ceste spravodlivosti, slobody, lásky a pokoja. Bez spravodlivosti svet nedosiahne mier. Bez mieru sa utrpenie môže len šíriť bez miery.

Všetkým, ktorí trpia, a všetkým, ktorí sa venujú službe trpiacim, vyprosujem materskú podporu Márie, Ježišovej Matky, ktorú po stáročia uctievať v slávnej svätyni Našej Panej Guadalupskej - nech vypočuje volanie toľkých utrpení, osuší slzy tých, ktorí sú skúšaní bolesťou, nech stojí pri všetkých chorých sveta. Drahí chorí, Svätá Panna nech predloží svojmu Synovi obeť vášho utrpenia, v ktorom sa odráža tvár ukrižovaného Krista.

Podľa materiálu Katolíckeho týždenníku (roč. 7, č. 6, zo dňa 11. 2. 1996, s. 1 a 8; materiál v KT redakčne krátený a pridané medzititulky) pre náš časopis poslovenčila a pripravila H.G.

NOVÝ DEONTOLOGICKÝ KÓDEX ZDRAVOTNÍCKYCH PRACOVNÍKOV

V novembri 1995 uverejnila Pápežská rada pre pastoráciu zdravotníckych pracovníkov vo Vatikáne významný a dlho očakávaný dokument záväzný pre oblasť medicíny a zdravotníctva - (deontologický) Kódex zdravotníckych pracovníkov. Publikovanie kódexu nadväzuje na najnovšie aktivity Učiteľského úradu Cirkvi zamerané na ohlasovanie Evanjelia života v rámci novej evanjelizácie na prahu tretieho tisícročia kresťanstva (posledné pápežské encykliky, založenie Pápežskej akadémie pre život (11. 2. 1994), ai.). V súčasnosti sa pripravuje oficiálny preklad dokumentu do slovenčiny. Vzhľadom na závažnosť a aktuálnosť Kódexu, ktorý sa vyjadruje k mnohým praktickým otázkam medicíny a zdravotníctva - dotýkajúcim sa nielen zdravotníckych pracovníkov, ale všetkých kresťanov, ba všetkých "ľudí dobrej vôle" - rozhodli sme sa postupne sprístupniť najdôležitejšie časti dokumentu v sérii článkov, ktoré budeme v našom časopise uverejňovať na pokračovanie (skrátenu verziu materiálu uverejníme paralelne aj v Katolíckych novinách). Tento článok prináša základné informácie o novom Kódexe a prehľad v ňom riešených otázok.

Slovo na úvod

Úvod ku Kódexu napísal predseda Pápežskej rady pre pastoráciu zdravotníckych pracovníkov kardinál Fiorenzo Angellini. Konštatuje v ňom okrem iného, že výnimočný pokrok vedy a technológie v širokej oblasti zdravotníctva a medicíny viedol ku vzniku samostatnej vedeckej disciplíny - **bioetiky**, alebo etiky života. Učiteľský úrad Cirkvi, počnúc pápežom Piom XII, sa so vzrastajúcou pozornosťou a dôslednosťou vyjadroval k zložitým problémom, ktoré súvisia s nerozlučiteľnou previazanosťou medicíny a morálky. Jeho odporúčania a direktívy mohli byť postupne čoraz jasnejšie a konkrétnejšie. Žiaden z týchto problémov nemožno v súčasnosti považovať za neutrálny vo vzťahu k Hippokratovskej etike a kresťanskej morálke.

Nový Kódex zdravotníckych pracovníkov predstavuje organickú a vyčerpávajúcu **syntézu postoja Cirkvi** k otázkam, ktoré si vyžadujú jasné vyjadrenie a potvrdenie v oblasti medicíny a zdravotníctva, najmä ohľadom primárnej a absolútnej hodnoty života: všetkého života a života každej ľudskej bytosti. Preto aj text Kódexu sleduje svojou výstavbou jednotlivé etapy ľudského života. Po úvodných kapitolách venovaných otázkam zdravotníckeho povolania a výnimočného poslania zdravotníkov v dnešnom svete ako "služobníkov života", všima si dokument postupne morálne aspekty príchodu nového ľudského života na svet, jeho priebehu - a choroby, až po jeho ukončenie v hodine smrti. Prináša **konkrétne a záväzné smernice** morálneho postoja a konania kresťanského zdravotníka v rozličných situáciách, s ktorými sa stretáva pri výkone svojho povolania, keď slúži životu človeka v jeho jednotlivých fázach, a to neraz práve v jeho najdramatickejších, prelomových okamihoch. Dokument vo svojich vyjadreniach dôsledne a presne cituje kľúčové výroky pápežov a dôležité dokumenty Rímskej kúrie, vrátane pápežských encyklik, ktoré jeho vzniku predchádzali. Tieto výroky a dokumenty **Učiteľského úradu Cirkvi** vo svojom súhrne ukazujú, že postoj Cirkvi k základným problémom bioetiky, chrániac posvätné ohraňovanie dané rozhodnou podporou a ochranou ľudského života, "je vysoko konštruktívny a otvorený skutočnému pokroku vedy a technológie, ak tento pokrok naozaj napomáha napredovanie civilizácie". Kódex je "výsledkom dlhej, starostlivej a multidisciplinárnej prípravnej práce". Jeho závažnosť a záväznosť zdôrazňuje aj oficiálne schválenie a potvrdenie Kongregácie pre náuku viery (predseda kardinál Jozef Ratzinger).

Celkový prehľad

Text Kódexu pozostáva zo 150 samostatných článkov. Rozdeľuje sa tematicky do štyroch väčších kapitol: Úvod - Služobníci života, I. Vznik života (prokreácia), II. Život, III. Smrť. Odvôľava sa dohromady na 290 bibliografických citácií. Jednotlivé vydania (nateraz k dispozícii

v angličtine, nemčine, taliančine, francúzštine; ďalšie preklady sa pripravujú) sú doplnené aj prehľadným analytickým indexom.

Služobníci života

Úvodná kapitola Kódexu (čl. 1 - 10) venuje pozornosť fundamentálnym otázkam **zdravotníckeho povolania**. Definuje prácu zdravotníkov ako službu životu, ktorá znamená pozornú a starostlivú prítomnosť pri chorom a uskutočňuje sa v medziľudskom vzťahu dôvery (zo strany pacienta) a zodpovednosti svedomia (zo strany zdravotníkov, ktorým sa pacient vo svojej dôvere zveruje do starostlivosti). Od kresťanského zdravotníka sa očakáva, že bude vidieť pacienta ako celého človeka (a nie ako chorý orgán, alebo "diagnózu") a plne sa odovzdá svojmu poslaniu v transcendentálnom zmysle svojho povolania - láskyplná starostlivosť o chorých ako veľkodušné prijatie a naplnenie Božieho povolania a poslania. Zdravotník ako "služobník života" je Božím služobníkom (Boh - "milovník života") (Múdr. 11: 26) - jeho služba životu znamená spoluprácu na prinavrátení zdravia a Božiu oslavu v láskyplnom prijatí ľudského života, najmä ak je slabý a chorý. Kresťanský zdravotník má účasť aj na postoračnom poslaní Cirkvi, ktorej starostlivosť o chorých predstavuje neoddeliteľnú súčasť jej poslania. Je povolán byť živým obrazom Krista a Cirkvi v láske k chorým a trpiacim: byť **svedkom evanjelia života** v dnešnom svete.

Služba životu sa naozaj uskutočňuje len **vo vernosti morálnemu zákonu**, založenému na rešpektovaní dôstojnosti ľudskej osoby a jej práv. Popri profesionálnej kompetencii má teda zdravotník aj neoddeliteľnú etickú zodpovednosť. Vo vernosti morálnemu zákonu žije zdravotník svoju vernosť každej (jemu zverenej) ľudskej osobe, ktorej hodnota je týmto zákonom zdôraznená, ako aj svoju vernosť Bohu, ktorého múdrosť sa v tomto zákone vyjadruje.

Kódex zdôrazňuje, že popri samotnom profesionálnom rozvoji (vzdelávaní) kresťanských zdravotníkov mimoriadna pozornosť sa má venovať ich **eticko-náboženskej formácii**: "všetci zdravotníci sa majú vzdelávať v morálke a bioetike". Požaduje založenie katedrií a vykonávanie kurzov v bioetike. Odporúča zriaďovanie etických komisií vo väčších zdravotníckych zariadeniach, v práci ktorých sa "medicínska kompetencia a hodnotenie konfrontuje a integruje s ostatnými (predovšetkým morálnymi) aspektami prítomnosti zdravotníka pri lôžku pacienta, aby sa tak súčasne chránila dôstojnosť pacienta a napomáhala zodpovednosť zdravotníckeho pracovníka".

Oblasť praktickej činnosti zdravotníckych pracovníkov zahŕňa jednak samotnú zdravotnícku starostlivosť, jednak oblasť spoločenského riadenia a rozhodovania v zdravotníctve (napr. budovanie a reformy zdravotníckych systémov, inštitúcií, pridelenie finančných prostriedkov, ai.). Táto činnosť kresťanských zdravotníkov má - na osobnej a profesionálnej, ako aj na sociálno-politickej a inštitucionálnej rovine - viesť a usilovať sa o **humanizáciu súčasnej medicíny**. Táto humanizácia je nielen úlohou konkretizovanej kresťanskej lásky, ale aj povinnosťou vyplývajúcou z požiadavky spravodlivosti. Má posilniť všeobecnú základňu "civilizácie života a lásky", bez ktorej život jednotlivca i život spoločnosti strácajú najvladnejšie ľudské kvality.

I. Vznik ľudského života (prokreácia)

Etické otázky súvisiace s konkrétnou účasťou súčasnej medicíny pri odovzdávaní daru ľudského života a ochrane jeho dôstojnosti a integrity (neporušiteľnosti) rozoberá kapitola I. (čl. 11 - 34). Po krátkom úvode, zdôrazňujúcom hodnotu a dôstojnosť prirodzeného odovzdávania ľudského života ako spolupráce manželov na stvoriteľskom diele Božom, venuje sa dokument trom aktuálnym oblastiam ľudskej prokreácie: genetickej manipulácii (čl. 12 - 14), kontrole ľudskej plodnosti (čl. 15 - 20) a umelej prokreácii človeka (čl. 21 - 34). Zdôrazňuje, že kresťanskí zdravotníci plnia svoje poslanie vtedy, ak pomáhajú manželom v ich úmysle zodpovedne odovzdávať život, podporujú potrebné zdravotné podmienky a odstraňujú existujúce zdravotné prekážky, ako aj keď chránia manželov pred invazívnymi metódami a technikami, ktorých hodnota nezodpovedá dôstojnosti a hodnote ľudskej prokreácie. (Bližšie k jednotlivým častiam v nasledujúcich príspevkoch.)

II. Život (od počatia po smrť)

Ide o najrozsiahlejšiu časť dokumentu (čl. 35 - 113), ktorá sa postupne venuje najdôležitejším etickým aspektom ľudského života, počnúc jeho počatím a narodením po jeho ukončenie v hodine smrti, a starostlivosti medicíny a zdravotníctva o ľudský život v jeho zdraví a v čase choroby.

Prvé podkapitoly tejto časti Kódexu: počiatok ľudského života a narodenie (čl. 35 - 37), hodnota života ako jednoty tela a duše (čl. 38 - 41), nedotknuteľnosť ľudského života a neprípustnosť jeho svojvoľného manipulovania (čl. 42 - 45), právo na život (čl. 46 - 49) predstavujú fundamentálne učenie Cirkvi vo vzťahu k hodnote, dôstojnosti a nedotknuteľnosti ľudského života. Ďalšie podkapitoly sa už venujú konkrétne najdôležitejším aspektom samotnej medicíny a zdravotníckej starostlivosti: prevencia (čl. 50 - 52), choroba (čl. 53 - 55), lekárska diagnóza a prenatálna diagnostika (čl. 56 - 61), liečba a rehabilitácia (čl. 62 - 67), analgézia a anestézia (čl. 68 - 71), informovaný súhlas pacienta (čl. 72 - 74), medicínsky výskum (čl. 75 - 82), darovanie a transplantácia orgánov (čl. 83 - 91), drogová závislosť (vrátane alkoholizmu a tabakizmu; čl. 92 - 103), etické problémy psychológie a psychoterapie (čl. 104 - 107).

Záverčné články kapitoly venujú pozornosť otázkam pastorálnej starostlivosti o chorých, vrátane úloh a možností samotných zdravotníckych pracovníkov (najmä v situáciách nedostupnosti kňaza) a významu i vyzluhovaniu Svätosti pomazania chorých a Viatika (Sv. Prijímania umierajúcich). Dokument upozorňuje na povinnosť kresťana žiadať a prijať Viatikum.

III. Umieranie a smrť

Posledná časť Kódexu (čl. 114 - 150) je venovaná závažným etickým otázkam spojeným s činnosťou a povinnosťami zdravotníckych pracovníkov v období ukončenia ľudského života. V úvode zdôrazňuje (čl. 114), že jedine Boh je skutočným pánom každého ľudského života a jedine Jemu prináleží rozhodnutie o jeho ukončení. Kresťanský zdravotník rešpektuje toto naplnenie Božej vôle v živote každého človeka, zvereného do jeho starostlivosti. Nepovažuje sa za oprávneného rozhodovať o smrti žiadneho človeka, ako sa nepovažuje za oprávneného rozhodovať o jeho živote. Jednotlivé podkapitoly venujú pozornosť: problému smrteľného (terminálneho) ochorenia (čl. 115 - 118), dôstojnej smrti (čl. 119 - 121), použitia liekov tlmiacich bolesť a anestézie u terminálne chorých (čl. 122 - 124), problému oznámenia pravdivej informácie umierajúcemu o jeho zdravotnom stave (čl. 125 - 127), momentu (definícii) smrti (čl. 128 - 129). Zvlášť sa rozoberá duchovná pomoc a sprevádzanie umierajúceho zo strany duchovných i samotných zdravotníkov (čl. 130 - 135).

Záverčné články dokumentu (čl. 136 - 150) opätovne potvrdzujú jednoznačný postoj Cirkvi vo veci nenarušiteľnosti nevinného ľudského života. Medzi rôznymi spôsobmi neprípustného potlačenia, zničenia nevinného ľudského života (vrátane úmyselného zabitia, samovraždy a napomáhania pri samovražde) Kódex na tomto mieste upozorňuje zvlášť na dva - umelý potrat (čl. 139 - 146) a eutanáziu (čl. 147 - 150) - voči ktorým, vzhľadom na šíriaci sa kultúrny a legislatívny nátlak, kresťan, a najmä kresťanský zdravotník, musí zaujať zvlášť jasný - niekedy priam procky, jednoznačný postoj. Ide o ťažké hriechy proti životu, nezlučiteľné s postojom a konaním kresťana (spáchanie alebo priama spolupráca v prípade umelého potratu sú spojené s exkomunikáciou *latae sententiae*, t.j. na základe spáchania daného činu). Dokument pripomína, že je povinnosťou každého kresťana chrániť a prijať každý ľudský život, ktorý má jednoznačnú prednosť (prioritu) pred akýmikoľvek inými hodnotami. Ide o závažné svedectvo, ktoré je každý kresťan povolaný rozhodne, neraz i hrdinsky vydať.

Z uvedeného stručného prehľadu vyplýva aktuálnosť a potrebnosť deontologického Kódexu zdravotníckych pracovníkov pre vykonávanie medicínskej a zdravotníckej činnosti v súlade s morálnymi požiadavkami kresťanského náboženstva, v duchu "rešpektovania, ohlasovania a slávenia Evanjelia života v dnešnom svete".

MUDr. Jozef Glasa

Svetový kongres Pro-Life, Bratislava, Máj 1992

V máji 1992 sa konalo v Bratislave, v priestoroch Kongresového centra „Istropolis“, významné podujatie s bohatou domácou a medzinárodnou účasťou - Svetový kongresu Pro-Life (World Pro-Life Congress, Bratislava, May 28 - 31, 1992). Kongres priniesol neopakovateľnú atmosféru, odborné i priateľské stretnutia, nevšedné duchovné, osobné i kultúrne a spoločenské zážitky. Prostredníctvom svetového kongresu - a mnohých aktivít, ktoré ho predchádzali i nasledovali, zaznelo zo Slovenska rozhodné, dôstojné a pôsobivé „áno“ životu, jeho rešpektovaniu od okamihu počatia po moment dôstojnej smrti, „áno“ jeho ochrane a rozvoju. „Áno“ životu, ktoré bolo počuť temer na počiatku existencie samostatnej slovenskej štátnosti, „áno“, ktoré vyznačovalo pozoruhodné obdobie jej demokratického, pokojného vývoja. Vo svojom odbornom-vedeckom programe kongres priniesol celý rad mimoriadne fundovaných príspevkov o mnohých etických problémoch súčasnej medicíny a zdravotníckej starostlivosti, v podaní významných osobností slovenskej a českej medicíny a bioetiky, i početných hostí a pozvaných prednášateľov zo zahraničia. Nakoľko sa zatiaľ - z finančných a technických dôvodov - nepodarilo vydať súhrnnú publikáciu materiálov kongresu, rozhodla sa redakcia uverejňovať postupne v slovenčine (resp. češtine) dostupné texty (prípadne preklady) jednotlivých príspevkov podujatia v novej rubrike nášho časopisu. Veríme, že týmto spôsobom aspoň čiastočne splatíme dlh voči autorom prednášok a aktívnym účastníkom kongresu, spolupracovníkom a spolupracovníčkam, ktorí už vykonali kus nezištnej práce pri príprave dosiaľ nevydanej publikácie (prepísovanie, redakcia a korektúry textov), ako aj voči našej lekárskej, zdravotníckej, i širšej verejnosti. (J.G.-)

OCHRANA ŽIVOTA - POSTOJ VEDCA A POLITIKA

Jeden z najznámejších ekonómov a politológov súčasnosti, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu (1974) Friedrich August von Hayek končí svoje hlavné dielo *Právo, zákonodarstvo a sloboda* (alebo *Nový výklad liberálnych princípov spravodlivosti a politickej ekonomie*) týmito vetami: „Ak naša civilizácia prežije, ..., verím, že ľudia sa na naše storočie budú spätne pozeráť ako na storočie pover spojených najmä s menami Karola Marxa a Sigmunda Freuda. Verím, že ľudia objavia, že najrozšírenejšie myšlienky, ktoré ovládali 20. storočie, myšlienky plánovaného hospodárstva so spravodlivým rozdeľovaním, sebaoslobodenia od zákazov a od konvenčnej morálky, myšlienky povolnej výchovy ako cesty ku slobode a nahradenie trhu racionálne vytvoreným orgánom s donucovacími právomocami, boli všetky založené na poverách v prísnom zmysle tohto slova. Storočie pover je dobou, keď si ľudia namýšľajú, že vedia viac, než vedia. V tomto zmysle 20. storočie v poverách určite vynikalo. Príčinu možno hľadať v precenení úspechov vedy - nie na poli relatívne jednoduchých javov, kde bola veda nepochybne mimoriadne úspešná, ale na poli zložitých javov, kde sa použitie techník, ktoré preukázali svoju užitočnosť pri jednoduchých javoch, ukázalo ako veľmi zavádzajúce. Iróniou je, že tieto povery sú v značnej miere dôsledkom nášho dedičstva veku rozumu,

onoho veľkého nepriateľa všetkého toho, čo on považoval za poveru. ... To, čo nás vek racionalizmu - a moderný pozitivizmus - učil považovať za útvary bez zmyslu a významu (vďaka svojej existencii náhode alebo ľudskému vrtochu) sa v mnohých prípadoch obracia k základom, na ktorých leží naša schopnosť racionálneho uvažovania. Človek nie je a nikdy nebude pánom svojho osudu: veď sám jeho rozum vždy vykonáva pokrok práve tým, že človeka vedie do neznámeho a nepredvídaného, kde sa dozvedá nové veci.“

Toto „vyznanie“ známeho a vplyvného vedca som si do úvodu svojho príspevku nevybral náhodou. Predstavuje totiž reflexiu nášho veku, ktorá, hoci nie je ojedinelá, stále ešte dostatočne neprenikla do povedomia našich súčasníkov. Reflexiu, ktorá autora - na inom mieste citovaného diela - vedie k presvedčeniu, že sú to skôr priaznivé morálne tradície než intelektuálne konštrukcie, čo umožnili pokrok v minulosti a budú ho umožňovať aj v budúcnosti.

Dejiny 20. storočia dávajú tejto reflexii za pravdu. Veď ak odhliadneme od nesporných úspechov vedy a ekonomického blahobytu niektorých krajín - aká panoráma sa pred nami odvíja? Azda v nijakej inej dobe sa nenahromadilo na rôznych miestach sveta toľko krutosti, ľži a beznádeje ako v našej dobe, ktorá pritom neustále skloňuje slová pokrok, sloboda, demokracia a ľudské práva. Dve svetové vojny, totalitné režimy, izolacionalistická politika nezájmu (nemiešania sa do vnútorných vecí), celkovo asi 100 miliónov zavraždených a umučených, expanzia agresivity v medziľudských vzťahoch...

Nedávno som mal možnosť prečítať si mimoriadne zaujímavú a poučnú knihu: *Dejiny 20. storočia* od Paula Johnsona. Udivila ma svojim morálnym étosom a najmä presvedčivosťou argumentov, ktorými dokazuje a dokumentuje tvrdenie o absolútnej platnosti morálky. Ukazuje, že kedykoľvek sa ľudstvo spreneverilo platným morálnym princípom (v našom civilizačnom prostredí princípom kresťanskej morálky), kedykoľvek sa začalo uchýľovať k morálnemu relativizmu, vždy za to muselo draho platiť - nielen sociálnou nespravodlivosťou a útlakom, ale i obeťami na ľudských životoch. 20. storočie sa stalo v istom zmysle vyrcholením morálneho relativizmu vo vzťahu k tradičným princípom kresťanskej morálky, vrátane zrelativizovania takých hodnôt, ako je osobná zodpovednosť, nedotknuteľnosť ľudského života, láska k blížnemu... 20. storočie ukázalo v plnej nahote, aký nebezpečný a neľudský dokáže byť vo svojich dôsledkoch morálny relativizmus.

Morálny relativizmus 20. storočia je nepochybne aj jedným z najväznejších dôvodov situácie, ktorá v dnešnej dobe vedie k potrebe angažovať sa v prospech nedotknuteľnosti ľudského života, situácie, ktorá viedla k vzniku celosvetového hnutia „za život“ (pro-life) a je napokon aj vysvetlením usporiadania prítomného kongresu.

Vo vzťahu k ľudskému životu má morálny relativizmus mnohoraké podoby a často veľmi jemné nuansovanie. Podľa toho prináša i rôznorodé problémy, ktoré na prvý pohľad ani nemusia byť nápadné. Práve preto si vyžadujú dôkladnú analýzu. Očakávam, že prítomný kongres takýmto analýzám otvorí dostatočný priestor.

Mnohorakosť a zložitosť problému si vyžaduje konfrontáciu hlbokého poznania nielen z mnohých odborov prírodných vied či medicíny, ale i spoločenských vied, filozofie a teológie.

Predseda by som však rád opätovne zdôraznil prioritu morálky v tejto oblasti. Morálka totiž nie je vecou voľby. Tak, ako sme ju sami uvedomele nevytvorili (na to sme neboli dosť inteligentní), tak ju ani nemôžeme umelo pretvárať a podľa svojho želania prispôsobovať. Ani inštinkt, ani intuícia, ani emočné konflikty nás neoprávňujú k tomu, aby sme zavrhlí konkrétne požiadavky existujúceho morálneho kódu, pre-

tože - ako potvrdzujú poznatky zo štúdia subhumánných úrovní života - človek na základe svojich vrodenných inštinktov by nikdy nedokázal vybudovať civilizáciu, na ktorej súčasné početné ľudstvo životne závisí.

Úlohu vedca pri riešení zložitých problémov súčasného ľudstva (kam nepochybne patrí i riziko preľudnenia, ekologická hrozba a vzájomné kynoženie) vidím preto nie v prispôbovaní etických noriem na základe parciálnych vedeckých poznatkov (nech sú akokoľvek „nové“, „moderné“ a „očarujúce“), ale v usmerňovaní tvorivého potenciálu ľudského ducha tak, aby sa nebolo potrebné dotknúť trvalých hodnôt morálneho správania sa ľudí.

Pre politika prijatie absolútnej platnosti morálky značí, že na seba berie obrovskú zodpovednosť. Keďže jeho rozhodnutia majú zvyčajne väčšiu závažnosť, než bežné rozhodnutia v každodennom živote, musí mať dostatok odhodlania čeliť rizikám, ktoré spreneverenie sa morálnym normám a princípom zo strany spoločenstva preňho prináša.

Jednou z oblastí, ktorá v dnešnej dobe pôsobí v tomto zmysle obzvlášť naliehavo, je potreba ochrany ľudského života. Ľudstvo sa tu nepochybne dostalo na scestie. Vonkoncom nie jediným, avšak najeklatantnejším príkladom tu je nevyhnutnosť ochrany nenarodeného života.

(Pozn. red.: Nasledujúci rozbor aktuálnej situácie na Slovensku v r. 1992, vrátane prípravy návrhu Zákona o ochrane ľudského života (pri poskytovaní zdravotníckej starostlivosti), predniesol autor voľne, záznam textu nie je k dispozícii.)

I keď je riešenie tohto problému (t.j. ochrany ľudského života, pozn. red.) u časti obyvateľstva prijímané s nevôľou, ako politik si uvedomujem, že je nevyhnutné, aj za tú cenu, že by bolo treba priniesť osobnú obeť. Pre kresťanského politika je to nakoniec vzácna možnosť, aby vydal osobné svedectvo.

MUDr. Alojz Rakús, Bratislava

BUDE SI NOVÁ EURÓPA VÁŽIŤ NÁŠ ŽIVOT?*

V septembri minulého roku vládou sponzorovaný výbor vypracoval správu o eutanázii v Holandsku (1). Pri čítaní tejto správy si človek môže vypočítať, že pri celkovom počte úmrtí 130 000 za rok, lekár mal úmysel ukončiť život pacienta v takmer 20 000 prípadoch. Správa však uviedla, že eutanázia bola použitá len 2 300 krát. Prekvapujúci rozdiel sa dá vysvetliť tým, že výbor trojnásobne obmedzil termín „eutanázia“: len ak smrť nastane v dôsledku 1) letálneho farmaka,, 2) podaného lekárom, 3) na vyslovenú žiadosť pacienta, hovoríme o eutanázii. Tak 400 prípadov napomáhanej samovraždy, keď letálny farmaceutický prípravok predpísal lekár, ale zobral ho samotný pacient, a 1000 prípadov, keď prípravok bol podaný bez vyslovenej žiadosti pacienta, nebolo hodnotených ako eutanázia. A takmer 16 000 prípadov (80% z celkového počtu), kedy nebol podaný letálny prípravok, ale terapeutický prípravok bol buď predávkovaný, alebo nebol podaný s explicitným alebo implikovaným úmyslom ukončiť život pacienta, bolo označených za „normálnu lekársku prax,,. V takmer 12 000 prípadoch (čo je takmer 60% celkového počtu) pacient nevyslovil otvorene želanie, že chce, aby jeho život bol ukončený.

V novembri minulého roku naša vláda navrhla parlamentu zmenu zákona v tom zmysle, že lekár, ktorý vykonáva eutanáziu alebo pomáha pri samovražde, by mal o tom informovať súdneho lekára (coroner) a podať mu o tom správu. Súdny lekár

(* preklad z anglického originálu)

urobí vonkajšiu obhliadku tela a podá správu verejnému vyšetrovateľovi (public prosecutor). Ak sa správa javí prijateľná, môže rozhodnúť, že lekár nebude stíhaný.

A keďže sa od nikoho neočakáva svedectvo proti sebe samému, správa bude vždy prijateľná a lekár nebude nikdy potrestaný. Okrem toho, prípady predávkovania alebo vysadenia liečby, dokonca aj vtedy, keď je prítomný úmysel usmrtiť pacienta, sa nebudú hlásiť, keďže vláda tieto prípady pokladá za "normálnu lekársku prax".

Usmrcovanie samozrejme nie je súčasťou medicíny, ba práve naopak. A keď pacient žiada, aby ho usmrtili, lekár by mal tíšiť jeho bolesti, a nie ukončiť jeho život. Holandsko sa skutočne stalo veľmi nebezpečnou krajinou, pretože život pacienta možno ukončiť bez jeho žiadosti a bez toho, že by boli o tom informované úrady. Lekár sa teda stal mocným človekom, ktorý môže rozhodovať o živote a smrti.

Ale je ostatná Európa bezpečná? Vo všetkých našich krajinách sa dvíhajú hlasy, aby lekári mali možnosť zabíjať bez strachu, že ich za to budú stíhať. V Európskom parlamente v Štrasburgu je predkladaná rezolúcia, ktorá žiada, že za určitých okolností explicitné želanie pacienta ukončiť svoj život "by malo byť splnené, bez toho, že by sa to pokladalo za nerespektovanie hodnoty ľudského života". Naše krajiny však podpísali Európsku konvenciu o ľudských právach, kde 1. článok hovorí: "Právo na život každého človeka bude chránené zákonom". Je však možné ochraňovať niečí život, a zároveň dovoliť zničiť tento život?

Dúfam, že čoskoro budeme mať Zjednotenú Európu a všetky naše krajiny budú jej členmi. Ale aká Európa to bude? Bude Európa nasledovať holandský príklad, alebo sa bude pridrievať Európskej konvencii o ľudských právach?

Veľká otázka je: treba chrániť život každého človeka? Odpoveď závisí od toho, akú hodnotu pre nás má život človeka. A tá hodnota závisí od etiky, ktorú si zvolíme - humánnu, alebo konzumnú (tzv. účelovú - utilitarian).

Humánná (humanitarian) etika vyjadrená Všeobecnou deklaráciou o ľudských právach, je založená na inherentnej dôstojnosti a neodňateľných právach všetkých členov ľudstva. Prvoradým právom je právo na život. Na základe Európskej konvencie môžeme konštatovať, že život každého človeka treba chrániť.

Konzumná (utilitarian) etika, ktorá za posledných 20 rokov podkopávala a nahrádzala humánnu etiku v západnej Európe, je založená na "kvalite života" jednotlivca a jeho užitočnosti pre spoločnosť. Najvyššiu kvalitu má človek, ktorý je zdravý, pekný a silný. Podľa tejto etiky kvalitu života človeka budú teda posudzovať lekári. Ľudia, ktorí nespĺňajú určité medicínálne stanovené normy, budú odstránení. Už dnes sa umelo prerušuje život chybných nenarodených detí, pretože ich užitočnosť nezodpovedá nákladom, ktoré na ne spoločnosť vynakladá.

Konzumná etika je založená na materialistickom predpoklade, že existuje len hmota, čo znamená, že medzi človekom, zvierateľom a vecou nie je podstatný rozdiel. Ak sa môžeme zbaviť kravy alebo auta, keď nám už viac neslúžia, prečo by sme sa nezbavili neužitočného človeka? O hodnote ľudského života bude teda skutočne rozhodovať trhový mechanizmus. Na mnohých univerzitách nám hovoria, že toto materialistické poňatie človeka, ktoré vedie k akceptovaniu konzumnej etiky, je vedecky podložené. Je tento záver skutočne opodstatnený?

Vedecký výskum si žiada objektívny dôkaz. Objektívne prostriedky: také, ktoré môžeme vnímať našimi fyzickými zmyslami. A keďže tieto zmysly reagujú len na fyzické podnety, pomocou tejto metódy neobjavíme nikdy nič iné ako hmotu. Máme teda dve možnosti: 1. Existuje len samotná hmota. To je predpoklad materializmu.

2. Okrem hmoty existuje ďalšia realita, ktorá sa zvyčajne nazýva duchovná. Toto poňatie môžeme nazvať realizmus. Vedecky nemožno dokázať ani jeden predpoklad. Nedá sa ani objektívne dokázať, či duchovná realita existuje, alebo neexistuje. Obidva predpoklady sú rovnako vedecké, alebo rovnako špekulatívne.

Podľa **materialistického** poňatia človek je čiste fyzický tvor, ktorý pozostáva z tela, čo znamená, že *mentálne pochody* ako vedomie, myslenie a pociťovanie bolesti a radosti treba pokladať za fyzické javy, ktoré sú *produktom mozgu*.

Podľa **realistického** poňatia osoba je duchovno-fyzická, pričom duchovný aspekt je prítomný len pokiaľ je fyzický aspekt nažive, od počatia po smrť. Vedomie a komunikácia sú *duchovné schopnosti*, ktoré sa dajú *vyjadriť prostredníctvom mozgu*, pretože ľudský mozog je citlivý na duševné vplyvy. Prítomnosť týchto schopností sa však dá potvrdiť len vtedy, ak mozog je dostatočne vyvinutý a umožňuje komunikáciu. Nikto však nemôže dokázať, že tieto vlastnosti ešte predtým neexistujú. Naopak, musíme predpokladať, že embryo je osoba už od počatia, keďže celý jeho rozvoj je zameraný na vytvorenie komunikačného aparátu. To by však nemalo zmysel, ak by nejestvovala osoba, ktorá ho bude používať. To tiež znamená, že život každého človeka treba chrániť od počatia až po smrť.

Nedávno sa dokázalo, že určité oblasti mozgovej kôry sa dajú aktivizovať "chcenným úmyslom". Toto zistenie sa nedá vysvetliť materialistickými teóriami, ale podporuje realistický predpoklad, že ľudská myseľ vie použiť mozog na vyjadrenie myšlienok.

Náš záver je, že veda nemôže rozhodovať o tom, či je pravdivé materialistické, alebo realistické poňatie. To by znamenalo, že veda stojí buď za konzumnou, alebo humánnou etikou. Človek môže nanajvýš povedať, že moderný výskum mozgu nepodporuje materialistické tvrdenie, že myšlienky sú produktom mozgu, ale že prikladá viac vierohodnosti realistickému predpokladu, že mozog môže byť aktivizovaný duševným vplyvom. Voľba medzi uvedenými dvoma typmi etiky závisí od toho, akú budúcnosť chceme. Chceme, aby náš život a život našich detí bol chránený zákonom, alebo chránený len vtedy, ak nás ostatní potrebujú alebo chcú?

Odkazy

1. The Lancet, Vol. 338, 19 okt. 1991, s. 1010.
2. Eccles, J.C.: Evolution of the Brain, Creation of the Self, Routledge, London, 1989, s. 187.

Dr. K. F. Gunning, Rotterdam, Holandsko
predseda Svetovej federácie lekárov rešpektujúcich ľudský život

MEDICÍNA A PRÁVA: SPOJENECTVO ALEBO SPRISAHANIE V KAUZE NENARODENÉHO DIEŤAŤA

Dve tradície: socialistická a liberálna

Život súčasných spoločností je ovplyvnený dvoma veľkými tradičnými politickými prúdmi. Prúdom socialistickým a liberálnym. Socialistická orientácia kladie dôraz na spoločnosť vo vzťahu k jednotlivcom: doporučuje zásahy štátu pre plánovanie ekonomiky, aby sa uskutočnila rovnosť medzi ľuďmi. Zdôraznená je funkcia jednotlivca v politickej spoločnosti. Liberálny prúd zdôrazňuje primárnosť jednotlivcov vo vzťahu k spoločnosti. Bráni sa zásahu štátu a domnieva sa, že umožnením slobod-

preklad z francúzskeho originálu)

ného vývoja záujmy jednotlivcov skončia vzájomným zharmonizovaním. Zdôrazňuje sa služba, ktorú spoločnosť musí poskytnúť jednotlivcom a asociáciám. V konkrétnej realite tieto dva prúdy často narážajú. V západnej Európe všetky spoločnosti sú zmiešané v zmysle značného prebratia socialistickej a liberálnej tradície. Demokracia sa charakterizuje neustálym, vždy zložitým hľadáním rovnováhy medzi týmito dvoma prúdmi. V demokracii každá bytosť je jedinečná a má niečo originálneho, čo môže ponúknuť spoločnosti. Ale na druhej strane spoločnosť poskytuje každému jednotlivcovi možnosti osobnej realizácie, ktoré nejestvujú ani v despotickej, ani v anarchistickej spoločnosti.

Súčasný dejiny potvrdzujú, že demokracie sú krehké. Môžu sa zvrhnúť v totalitarizmus. Tento je charakterizovaný vôľou zničiť osoby - "ja" jednotlivca - v týchto dvoch rozmeroch: fyzickom a psychologickom.

Človek je napádaný hlavne pre svoju duchovnú prirodzenosť. Je to tak preto, že je živým obrazom Boha a cez človeka je napádaný Boh.

Nacizmus: perversia socializmu

Spolu s komunizmom, ktorý je teraz v pokročilom štádiu rozkladu, jedným z najzávažnejších príkladov totalitarizmu, ktorý vychádza zo socialistickej tradície, je národný socializmus, známejší pod menom nacizmus, ku ktorému treba priradiť aj fašizmus.

Nacistická ideológia necháva veriť ľuďom, že to, na čom záleží, nie sú jednotlivci, ale rasa, druh alebo štát. Individuum je v pravom zmysle iba členom alebo súčasťou veľkého organizmu. Preto sa jednotlivec musí podriadiť morálke druhu, prijíma medicínu druhu, právo druhu (alebo rasy či štátu). Lekári liečia hlavne spoločnosť, sú v službe štátu a jednotlivcov liečia podľa toho, či sú užitoční alebo škodliví pre štát. Zákony sú prispôbené záujmom štátu a legalizujú eutanáziu, sterilizáciu, potrat, ak tieto praktiky sú užitočné pre rasu, štát, alebo druh. Napr. ak jednotlivec je postihnutý malformáciou, zaťažuje spoločnosť a môže byť odstránený.

Liberalizmus: jeho totalitárna odchylka

Je prekvapujúce, že tiež liberalizmus môže viesť k totalitarizmu. Totalitárna odchylka liberalizmu sa nazýva **anarchizmus**. V tejto anarchistickej spoločnosti najsilnejší jednotlivci majú hlavné slovo. Presadzujú svoju vôľu, ktorá má silu zákona. Najslabší sú rozdrvení. V planetárnom obchodnom dome, ktorý je podriadený neľútostným zákonom konkurencie, človek je položený na váhu s ostatnými dobrami. Už nie je iba výrobcou a konzumentom. On sám sa stáva produktom prijatým podľa záujmov, užitočnosti alebo najsilnejších radostí. Ak napr. jednotlivec je postihnutý malformáciou, stáva sa záťažou pre rodičov a títo ho môžu odstrániť.

Liberalná ideológia dáva veriť ľuďom, že to, čo je hlavné, je víťazstvo lepšieho. Treba teda prijať individualistickú morálku, ktorá posväcuje silu najsilnejších, zákony slobodnej konkurencie, "prirodzené zákony trhu,.. Skutočný je iba jednotlivec, ktorý na to má a tým horšie pre najslabších. Medicína sa preto bude starať o jednotlivcov podľa kritérií účinnosti a účelnosti. Treba praktizovať medicínu bohatých v službe rozkoše, zatiaľ čo lekárstvo pre slabých a chudobných, preto, aby nerušili hru prirodzených zákonov a trhu a kludu bohatých, je vylúčené. Právo je prispôbené potrebám najsilnejších, ktorí legalizujú potrat, sterilizáciu, eutanáziu vo vlast-

nej krajine alebo v treťom svete podľa toho, ako tieto praktiky budú užitočné pre ich záujmy.

Konšpirácia medicíny a práva - spojenectvo lži a násillia

Vidíme teda, že dva veľké prúdy - socialistický a liberálny, ktoré živili dejiny demokracie, môžu viesť k totalitárnym praktikám. Pre tieto praktiky je charakteristické spojenectvo lži a násillia, v súčasnosti zdôraznené Jánom Pavlom II v encyklike Centesimus annus (č. 23, 25). Ospravedlnenie týchto praktík je rovnaké v oboch prípadoch. Ľuďom sa predkladajú rozličné lži, aby prijali násillie páchané na ich telách a ich inteligencii.

Totalitárna úchylka liberalizmu je najväčšou hrozbou pre demokraciu dneška. Táto úchylka ukazuje, že je úzka spojitosť medzi nacistickou perverziou socializmu a anarchistickou perverziou liberalizmu. Tieto vedú k podobným praktikám, ktoré ničia demokraciu. V oboch prípadoch: morálka je v službách najsillnejších, medicína je v službách najsillnejších, zákony sú v službách najsillnejších.

Najväčšie nebezpečenstvo, ktoré ohrozuje dnešné demokracie, nemôžeme hľadať iba v osobnostiach neonacizmu, viacmenej násillných alebo folkloristických, ani v nostalgických zoskupeniach bývalých členov SS. Neonacizmus, alebo skôr ultranacizmus, je vpísaný v lekárskejších praktikách, v zákonoch a v etike.

Tieto praktiky majú vážne dôsledky pre vzťahy medzi chudobnými a bohatými krajinami. Svetová vojna, ktorá už začala, stavia proti sebe juh a sever. A sever používa k tomuto cieľu biomedicínsky arzenál a médiá masovej komunikácie. Takisto významný ako vojenský potenciál, ktorý použil vo vojne v Perskom zálive. V tomto arzenále je abortívna tableta RU-486, o ktorej možno povedať, že je "ľudským pesticidom", určeným pre priemysel smrti miliónov nevinných. Demokracia nie je iba nenaplnená, ale je vážne ohrozená. Je obeťou toho, čo Ján Pavol II nazýva v Centesimus annus "kultúrou smrti".

V prípade liberalizmu i nacizmu toto spojenectvo lži a násillia skrýva skutočné sprisahanie medzi medicínou a právom.

Legalizovať eutanáziu

Kým sa nacistický režim ešte len rodil, nemecký právnik Karl Binding (1841-1920) napísal dielo "Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Leben" (1920). Prináša "ospravedlnenie" odstránenia ľudských bytostí, ktoré zákon vyhlási za neúžitčné alebo škodlivé pre spoločnosť. V uskutočňovaní legality, ktorú navrhuje, odporúča sa obrátiť na lekárov. Týmto prináleží vykonávať "zákon", t.j. fyzicky odstrániť bytosti, ktorých život bude prehlásený za nehodnotný.

Binding postavil týmto základy práva, ktoré bolo čoskoro potom dané do služby rasy nacistami. Zo začiatku používali sterilizáciu na jednotlivcoch, ktorí boli vyhlásení za neúžitčných a škodlivých pre rasistický štát. Potom, v mene tých istých imperatívov, sa začala banalizovať eutanázia.

Vidíme, že v Nemecku na začiatku storočia možno hovoriť o skutočnom sprisahaní medzi právnikmi a lekármi, ako vysvetľujú rozličné súčasné historické štúdie. Toto sprisahanie je skoršieho dáta ako objavenie sa nacistického režimu. Aktívne pripravovalo jeho príchod. Tí, ktorí zaplatili za toto perverzné spojenectvo sú známi. Židia, Cigáni, ale tiež všetci tí, ktorých zákon, ako najvyššie vyjadrenie rasistického štátu, vyhlásil za škodlivých.

Legalizovanie eugeniky

V jednom zo zdrojov súčasného liberalizmu nachádzame iné spojenectvo medzi lžou a násilím. V tomto prípade tiež môžeme hovoriť o skutočnom sprisahaní medzi medicínou a právom. Príkladom, ktorý tu uvedieme, je F. Galton (1822-1911). Bratranec Ch. Darwina - Galton - upresnil významným spôsobom maltuziánske tézy. Vieme, že Malthus žiadal, aby sa dôverovalo prírodnému výberu, ktorý preferuje najschopnejších a vylúči najslabších. Galton znovu uviedol túto myšlienku, ale je upresnil v známom diele s názvom *The Hereditary Genius*, vydanom v roku 1869. Odporúča, aby sa pomohlo prírode uskutočňovať selekciu, ku ktorej dochádza spontánne. Uvádza slovo, ktoré všetci poznáme - eugenizmus a definuje jeho obsah. Ide na jednej strane o podporu odovzdávania života medzi partnermi, ktorí sú úspešní ekonomicky a intelektuálne, pretože práve svojím úspechom potvrdzujú svoju prirodzenú superioritu. Na druhej strane treba znemožniť odovzdávať život ďalej chudobným, lebo svojou chudobou dokazujú, že sú bytosťami nižšej kvality.

Galton upresňuje, že najdôležitejšou vecou, ktorá má definitívnu cenu a je určujúca, je genetické dedičstvo. Genialita je dedičná, podobne ako priemernosť. Vplyv prostredia sa považuje za zanedbateľný. Galton bol predovšetkým psychológom, ale mal výrazný vplyv na verejný život, hlavne na spôsob, akým Anglicko ponímalo kolonizáciu. Pretože sú neprekonateľné prirodzené rozdiely medzi rasami, tak ako medzi jednotlivcami, najschopnejší jednotlivci, podobne ako najbohatšie spoločnosti, sú prirodzene povolane k vodcovstvu. Zákon musí vychádzať z týchto prirodzených rozdielov, ktoré sú vpísané v genetickom dedičstve a nie uznávať rovnosť medzi ľuďmi.

Dôsledný Galton je jedným z prvých, ktorý odporúčal zásah lekára v aplikácii tohto umelého výberu. Prvým územím, kde sa tieto odporúčania uskutočnili, bola India. A jeho názory prinášali "vedecké zdôvodnenie,, vojenskej a ekonomickej expanzie ríše. Tiež v Anglicku nachádzame skutočné sprisahanie, živene hlavne výskumami psychológa Galtona, medzi právnikmi, politikmi a lekármi. Hlavná myšlienka, ktorá spája toto spojenectvo: potvrdenie **determinizmu** - bohati nemajú mať škrupule, že nimi sú, pretože vďaka za svoju superioritu kvalite genetického dedičstva. Chudobní sa nemajú čudovať svojej chudobe, pretože je podmienená priemernosťou ich genetického dedičstva. Je teda prirodzené, že chudobní zostávajú podriadení bohatým a títo ich čo najlepšie využívajú pre svoje záujmy.

Z toho, čo bolo povedané, môžeme uzatvoriť, že tak ako v socialistickej aj liberálnej tradícii veľmi skoro sa ukazuje sprisahanie, kde medicína a právo si podávajú ruku, aby siahli na ľudský život. Toto oznamuje budúcnosť dvoch zvláštnych foriem totalizmu: jedného, ktorý vyšiel z perverzie socializmu a druhého, ktorý pochádza z perverznej úchylky liberalizmu.

Prof. M. Schooyans, Louvain, Belgicko

Informácie

“Skvúca je a nevädnuca múdrosť, ľahko ju uzrú tí, čo ju milujú, nájdu ju tí, čo ju hľadajú.“

“Lebo ona sama obchádza a hľadá tých, čo sú jej hodní, blahosklonne im kráča v ústrety na cestách, pri každej myšlienke sa s nimi stretáva.“

Múd 5; 12, 16

Informácia o predplatnom

Dovoľujeme si upozorniť na možnosť vyrovať Váš príspevok na vydávanie časopisu v roku 1996 (prípadne i dosiaľ nezaplatený príspevok za rok 1995!) - príslušná poštová poukážka bola vložená v predošlom čísle *Acta medica christiana Slovaca*. Príspevok možno uhradiť i bankovým prevodom - na účet ZKLZ v:

**Ľudová banka Bratislava a.s., Nám. SNP 15, P.O. Box 81,
810 00 Bratislava, kód banky 3100,
názov účtu (korunový): ZKLZ,
č.ú. 4 000 706 300/3100.**

Pre členov Zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov (ZKLZ) je ročný príspevok na vydávanie časopisu zahnutý v **členskom príspevku ZKLZ**, t.j.:

- **lekári** (a členovia ZKLZ s vysokoškolským vzdelaním) **200.- Sk**
(**dôchodcovia 100.- Sk**),
- **sestry** (a ostatní členovia ZKLZ) **100.- Sk** (**dôchodcovia 50.- Sk**),
- **študenti bezplatne**.

Pre **ostatných záujemcov** je výška príspevku rovnaká, ako výška členského príspevku členov ZKLZ.

V prípade, že by Ste chceli na vydávanie časopisu prispieť väčšou sumou, ako je základný príspevok, môžete ju poukázať spolu so základným príspevkom na tej istej poštovej poukážke. Aj malý príspevok viacerých znamená veľa! Sponzorov časopisu uverejníme. (V prípade, že nechcete, aby Vaše meno ako sponzora časopisu bolo uverejnené, vyznačte to na poštovej poukážke v kolónke "Správa pre prijímateľa,,")

Prosíme všetkých členov o včasnú úhradu členských príspevkov!

Výbor ZKLZ

Prvý bratislavský deň ošetrovateľskej etiky, 16. apríla 1996, Bratislava.

Organizátori: SZŠ MUDr. I. Háľka, Staromestská 6, 814 78 Bratislava, Ústav medicínskej etiky a bioetiky IVZ a LFUK v Bratislave a Fakulta ošetrovateľstva a sociálnej práce Trnavskej univerzity.

Miesto konania: SZŠ MUDr. I. Háľka, Staromestská 6, 814 78 Bratislava.

Čas konania: 16. 4. 1996, 8.30 - 14.00 hod.

Program: 1. časť: 1) Š. Kováč: Patofyziológia starnutia. 2) J. Arendáš: Psychologické aspekty starnutia. 3) L. Šoltés: Etické dimenzie starnutia. 4) C. Lukáč: Sociálna a právna problematika v geriatrickej. 5) M. Labusová: Etické problémy ošetrovania pacientov s chronickými respiračnými ochoreniami.

2. časť: 1) I. Matéffyová: Etika starostlivosti o gerontopsychiatrických pacientov. 2) K. M. Vašková, R. B. Surová: Mentálne handicapovaní v zariadení sociálnej starostlivosti. 3) A. Gerinec: Problematika slepoty v SR. 4) B. Mamojka: Staroba v slepote alebo slepota v starobe. 5) A. Hovorková, M. Stáhlková: Etické

aspekty skriningu Alzheimerovej choroby. 6) J. Benešová: Ošetrovateľská starostlivosť o chorých s poruchami hybnosti. 7) E. Barejščáková: Starnutie ako etický problém. 8) M. Korcová: Metodika vyučovania témy "Etické problémy v geriatrici" v predmete "Ošetrovateľská etika". 9) I. Demeniová: Formovanie postojov u žiakov v procese praktického vyučovania predmetu Ošetrovateľstvo - cvičenie. 10) E. Morovicsová, Z. Slezáková: Formovanie komunikačných zručností u žiakov v predmete Pedagogika - psychológia.

Informácie: PhDr. Eva Dobiášová, SZŠ MUDr. I. Hála, Staromestská 6, 814 78 Bratislava, Tel: (07)531.6582, 531.2186, Fax: (07)531.4823.

Medzinárodný kurz bioetiky (26. - 29. 8. 1996) a Medzinárodná konferenciu bioetiky na tému "Health Care under Stress - Maintaining Integrity in Time of Scarcity" (29. - 31. 8. 1996), ÚMEB-IVZ a LFUK, Bratislava

Podrobná informácia, prihláška a formulár na prihlásenie príspevku (zaslanie abstraktu) boli uverejnené v predošlom čísle časopisu. Bližšie informácie na adrese sekretariátu kurzu/konferencie: Ústav medicínskej etiky a bioetiky IVZ a LFUK (Dr. Glasa, Dr. Klepanec), Limbová 12, 833 03 Bratislava, Tel: (07)374560, 374820/kl. 246, 222.

Od redakcie

● Prosíme vedúcich klubov ZKLZ, ako aj organizátorov odborných a duchovných akcií o včasné zasielanie informácií, prípadne svojich (pol-)ročných programov, vhodných na uverejnenie v našom časopise. Radi príspejeme k propagácii Vašich podujatí!

● Prosíme, podľa možnosti, o zasielanie Vašich príspevkov na uverejnenie v *Acta medica christiana Slovaca* spolu s disketou, obsahujúcou Váš text napísaný v niektorom bežnom textovom editore (t602, Word Perfect, MS Word, a pod.). Prosíme, pri zasielaní diskety uveďte názov použitého programu a presný názov súboru obsahujúceho príspevok.

● Ponúkame priestor na uverejnenie vhodnej inzercie alebo reklamy (ČB, formát A5 (1 strana), alebo A6 - pozdĺžne (polstrana), cena podľa náročnosti grafického spracovania predlohy (4500 - 5000,- Sk, resp. 2250 - 2500,- Sk)). Prosíme našich čitateľov, aby vhodných inzerentov na náš časopis upozornili.

Redakcia

Acta Medica Christiana Slovaca je spravodaj Zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov na Slovensku. Uverejňuje pôvodné práce, materiály, informácie a prehľady s tematikou medicíny, zdravotníctva, medicínskej etiky a bioetiky, ako aj teologické a duchovné príspevky. Stojí dôsledne na strane ochrany ľudského života od jeho počatia a na rešpektovaní zásad kresťanskej etiky. Vychádza štvrtročne v slovenskom jazyku.

Redakčná rada: M. Babál, J. Bielik, J. Glasa (vedúci redaktor), J. Porubský, A. Rakús (predseda RR), M. Troščák, E. Vnenčáková, A. Záborská (tajomníčka RR)

Adresa pre korešpondenciu a zasielanie príspevkov: Dr. J. Glasa, Landauova 20, 841 02 Bratislava.

Podávanie novinových zásielok povolené Riaditeľstvom pošt Bratislava, č. j. 3396 - P, zo dňa 26.7.1994.

Dohliadacia pošta Bratislava 37. Registrované Ministerstvom kultúry SR, r.č. 1071/94. ISSN 1335 - 1028

Vydáva Charis s.r.o., Ipeľská 3, Bratislava, pre Zväz kresťanských lekárov a zdravotníkov na Slovensku.